

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnoksen ensimmäisiä lukuja 1 ja 2 kuvastaa korkea abstraktiotaso, joiden puitteissa kuvaillaan jonkinlaista digitaalisempaa, eli tietojärjestelmäpohjaisempaa yhteiskuntaa, jossa erityisesti julkisten palveluiden käyttäminen ja saatavuus digitaalisesti ovat olennaisesti lisääntyneet. Digitaalisuus ja tietopohjaisuus asioina käsitellään jokseenkin erillisinä osasina "muun toiminnan ohessa tai lisäksi", eikä osana muuttuneita tapoja tehdä asioita, eli muuttuneiden toimintatapojen ja toimintaprosessien osana. Digitalisaation ytimessä onkin tai nähdäkseni ainakin pitäisi olla tekemisen arkkitehtuurin muutos, jota digitaalinen tapa toimia (tiedon automaattinen digitaalisessa muodossa siirtyminen) on yksi osanen. Tähän toiminnan muutoksen, jonka tähtäimessä on toiminnan tehokkuuden nostaminen, parantaminen, on vain muutamilla lauseilla tartuttu - tehokkuuden nostaminen on kuitenkin se syy, miksi digitalisaatiota kannattaa ja pitää edistää. Samassa yhteydessä olisi tärkeää esittää vähintäänkin visio siitä, että miten digitaalisesta toimintatavasta voitaisiin saada ei-digitaalisen tehottomamman toimintatavan korvaaja, eikä vierekkäinen tapa tehdä samoja asioita. Useiden samanaikaisten prosessien ylläpito on kallista ja erittäin tehtotonta. Digitaalisessa kompassissa olisi tärkeää määritellä päämääriä kuten standardisointi, lainsäädännöllinen mahdollistaminen ja nyt jo olemassa olevien teknisten ratkaisujen laaja käyttöönotto, erityisesti julkisella sektorilla. Lisäksi olisi syytä siirtyä toiminnan tehokkuuden parantamisen osalta pois projektimaailmasta jatkuvan parantamisen maailmaan. Toiminnan tehostaminen on se mitä ollaan hakemassa, ei välttämättä digitaalisuutta, vaan mitä tahansa ratkaisua, joka tehostaa toimintaa - tässä digitaaliset prosessit ovat yksi hyväksi osoittautunut osanen.

Nelikenttä: osaaminen (koulutus, käyttäjien ja kansalaisten yleensä), infra, julkiset palvelut ja yritykset on osittain onnistunut, sillä mikäli palveluille ei ole osaavia käyttäjiä on "kaikki turhaa" - toisaalta yritysten ottaminen mukaan julkisesta vallasta lähtöisin olevaan suunnitelmaan on keinotekoista. Jos tarkoituksena on kannustaa suomalaisia yrityksiä tehostamaan prosessejaan ja tekemistään digitalisaation avulla = prosessikehitys sähköisten prosessien ja sähköisen tiedonsiirron suuntaan, niin tähän liittyvät konkreettiset toimenpiteet pitäisi pystyä identifioimaan ja niitä ehdottamaan. Julkisella sektorilla tekemisen arkkitehtuurin uudellen määrittely ja kustannussäästöihin tähtäävä ajattelu pitäisi olla läpitukenavana teemana kompassissa. Julkilausuttu

päämäärä pitäisi olla kustannusten määritelty vuosittainen prosenttimääräinen laskeminen prosessien uudistamisen avulla = selkeä konkreettinen tavoite.

Yritysten osallistumisen osalta kompassi on vajaavainen. Kysymys kuuluukin, että mitkä ovat tapoja, joilla voidaan kansakuntana insentivoida yrityksiä tehostamaan toimintaansa digitaalisuutta hyväksikäyttäen? Voitaisiko ajatella, että kustannustehokkuutta hakevat ja lisäävät T&K investoinnit otettaisiin mukaan sellaisten T&K investointien listaan, jotka täyttävät esimerkiksi erilaisten tuki-instrumenttien ehdot? Nykyään tukia myönnetään lähes yksipuolisesti investoinneille, jotka keskittyvät ns. myynnin lisäämiseen - kustannussäästöjä ei pidetä "saavutuksena" samalla tavalla kuin myynnin kasvua.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Painotus on liikaa IT-alan asiantuntijoiden saatavuudessa, suurin pula on henkilöistä, jotka pystyvät kehittämään ja uudistamaan organisaatioiden toimintaprosesseja, eli tehostamisen asiantuntijoista. IT on vain yksi osa tehostamista ja digitalisaatio ei voi tapahtua ilman kontekstia. Lisäarvo digitalisaatiosta voidaan ulosmitata vain silloin kun konteksti ja teknologia kohtaavat. TKI-investointien osuuden nousu ei itsessään vielä tarkoita mitään konkreettisia tuloksia, vaan on mittarina puhtaasti "rahan käytön mittari". Siksi olisikin tärkeää spesifioida sitä minkälaisesta TKI:sta on kysymys. On kohtalaise kiistatonta, että yliopistoissa tehtävä merkittäväkään korkealaatuinen IT-alan, digitalisaation tai analytiikan tutkimus eivät käänny mitenkään automaattisesti tuottavuusloikaksi tai prosessien kasvaneeksi tehokkuudeksi. On merkittävää ymmärtää, että vain prosessien automatisointiin, tehokkuuteen, yksinkertaistamiseen ja hukka-tekemisen poistamiseen tähtäävät (TKI-) investoinnit ovat sellaista kehittämistä, joka puhtaasti vie tehokkuutta eteenpäin ja luo digitalisaation kautta lisäarvoa. Tähän ei ole juuri lainkaan kiinnitetty huomiota.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Tulevaisuus lienee pitkälti pilvessä, mutta on syytä kiinnittää huomiota myös tilanteisiin, joiden aikana pilvi ei ole käytössä - eli erityisesti palveluiden saatavilla olemisen varmistaminen pilviyhteyden ollessa poikki tulisi olla infran kannalta merkittävällä tavalla agendalla. Lainsäädäntö on osa infraa ja olisikin syytä mainita se, että toimivassa digitaalisessa yhteiskunnassa lainsäädäntö ei turhaan haittaa tekemistä, vaan luo järkevät ja olennaiset puitteet toiminnalle, mutta antaa vapaat kädet toimia näiden puitteiden sisällä. Erityisen merkittävää olisi saada digitaalisen kompassin sisällä selkeät tulkinnanvaraisuutta mahdollisimman vähän sisältävät lakipuitteet digitaalisten asioiden osalta valtakunnallisesti, sillä tämänhetkinen tilanne, jossa käytännössä minkä tahansa organisaation "huolestunut juristi" saattaa aiheuttaa suuria ongelmia asioiden etenemiselle on kestävä. Erityisen tärkeää on määritellä minkälainen tieto on ns. vapaata riistaa ja johon ei lainkaan liity yksityisyyden suojaan liittyviä аспектеja. Eli tarkka ja selkeä rajanveto siitä mikä on riittävän suuri tietoyksikkö tiedon vapaan käytettävyyden kannalta ja millä tavalla yksilökohtaista anonymisoitua tietoa voidaan käyttää ilman, että sen käyttöön liittyy rajoitteita. Euroopan sisäinen

osaajien liikkuvuus pitäisi lainsäädännöllisesti tehdä helpommaksi silloin, kun liikkuvuus tapahtuu digitaalisia kanavia pitkin (ei-fyysisesti). Koska digitaalisuus luo mahdollisuuden maidenväliseen etätyöhön, olisi tarpeellista tehdä mahdolliseksi palkkaaminen ulkomailta - tämä on EU tason asia, jonka selkeyttäminen olisi erittäin toivottavaa. Tällaisen kehityksen edistäminen voisi olla osana kompassin tavoitteita.

Kun TKI rahoitusta jaetaan, olisi tärkeää, että esimerkiksi STN instrumentin osalta arviointi tapahtuisi myös muilla kuin puhtaasti akateemisilla perusteilla. Jos projektit, joilla on kova kansallinen impactti eivät saa rahoitusta siksi, että ne eivät ole puhtaasti akateemisia, on menty pahasti metsään. Arvioinneissa tulee ottaa huomioon relevanssi ja kansalliset kehitystarpeet akateemisen kompetenssin lisäksi.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Yritysten osallistumisen osalta kompassi on vajaavainen. Kysymys kuuluu, että mitkä ovat tapoja, joilla voidaan kansakuntana insentivoida yrityksiä tehostamaan toimintaansa digitaalisuutta hyväksikäyttäen? Voitaisiko ajatella, että kustannustehokkuutta hakevat ja lisäävät T&K investoinnit otettaisiin mukaan sellaisten T&K investointien listaan, jotka täyttävät esimerkiksi erilaisten tuki-instrumenttien ehdot? Nykyään tukia myönnetään lähes yksipuolisesti investoinneille, jotka keskittyvät ns. myynnin lisäämiseen - kustannussäästöjä ei pidetä "saavutuksena" samalla tavalla kuin myynnin kasvua.

Yritysten digitalisaatio ei ole pelkästään IT-pohjaisten yritysten digitaalisten tuotteiden myyntiä ulkomaille, vaan myös perinteisen teollisuuden ja palveluyritysten prosessien tehostamista digitalisaation avulla. Uutta teknologiaa ei tarvitse keksiä, jotta digitalisaation lisääminen voidaan aloittaa - jos otetaan laajasti jo olemassaoleva teknologia käyttöön prosessien tehostamisessa ja liiketoiminnan arkkitehtuurin järjeittämisessä päästään jo pitkälle.

Mitä ja miten standardisointia esimerkiksi julkiseen tiedonkeruuseen yritysten osalta voidaan edistää? = voidaanko julkinen sektori velvoittaa jakamaan kerätty tieto siten, että yritysten täytyisi ilmoittaa tiedot vain kertaalleen ja yhteen paikkaan. Osa yritysten IT hankinnoista perustuu siihen, että niiden on täytettävä regulatoorisia vaatimuksia, tällaisten investointien määrä pitäisi saada mahdollisimman kevyeksi ja IT panostukset pitäisi pystyä keskittämään tuottavuutta parantaviin ja asiakasarvoa lisääviin investointeihin.

Digitaalisesta valmistavasta teollisuudesta, eli ns. manufacturing 4.0 paradigmasta ei mainita mitään - murros tietyillä aloilla ja alueilla pois perinteisistä tehtaista kohti verkottuneita digitaalisia valmistavan teollisuuden pitkälle automatisoituja liiketoimintamalleja on kuitenkin jo käynnissä.

Pidän numeerisia määriteltyjä arvoja siitä, että kuinka moni yritys (75%) käyttää massadataa ja tekoälyä hatusta vedettyinä. Olisi merkittävämpää pohtia, että minkälaiset reaali maailman ratkaisut, jotka saattavat perustua em. asioihin ovat sellaisia joita olisi syytä vahvasti edistää. Jokainen yritys

joutuu tekemään kirjanpidon verotusta varten, suurin osa moderneista palveluista ja palveluntarjoajista (kirjanpitäjät) toimivat verkon kautta - onko tämä "riittävä" kosketuspinta sille, että yritys käyttää pilvipalveluja?

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Julkisten palvelujen osalta merkittävin asia digitalisaatiossa on prosessien tehostaminen ja sitä kautta kustannusten vähentäminen. Yksi osa tätä on kansallinen - julkinen palvelu rajapinnan vieminen digitaaliseksi ja "kaikkialla käytössä olevaksi". Suurimmat kustannussäästöt kuitenkin syntyvät niiden prosessien automatisoinnissa ja tehostamisessa joita löytyy julkisen sektorin sisältä, laajasti. Olisikin tärkeää keskittyä nimen omaan kustannustehokkuuden lisäämiseen digitalisaatiolla ja määritellä tavoitteita asiaan liittyen. Esimerkiksi konkreettinen tavoite siitä, että julkisen sektorin työntekijöiden määrä pienenee joka vuosi 1-2% digitalisaation avulla. Tällainen konkreettinen tavoite olisi omiaan alleviivaamaan sitä mitä digitalisaatiolla tavoitellaan = tehokkuuden lisäystä ja verorahojen mahdollisimman säästävää käyttöä.

Digitaalisten palveluiden tulee korvata vähintäänkin jollakin siirtymäajalla ns. fyysiset palvelut ja aiempiin palvelutapoihin sitoutuneiden kulujen tulee joko kokonaan tai suurimmalta osaltaan poistua kokonaan - muuten digitalisaatio vain lisää kustannuksia. Eli kaksinkertaisten järjestelmien ylläpitoa pitää välttää ja digitaalista asiointia suosia vain silloin kun se on selkeästi tehokkaampi ja edullisempi tapa toimia.

Hyvinvointialueiden osalta on luotava standardit, joita kaikki alueet noudattavat - tämä tarve liittyy niin tietorakenteisiin, rajapintoihin, ohjauksen mittareihin, hankintoihin, kuin toimintamalleihinkin. Jatkuvan parantamisen malli on otettava käyttöön toimintaprosessien kehittämisessä.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Juridiikkaan liittyvä selkeyden vaatimus olisi hyvä lisätä tavoitteisiin ja toivottavaksi tulokseksi.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Olisi syytä kiinnittää huomiota tehokkuuden parantamiseen, ei rahan kuluttamiseen. TKI % liikevaihdosta mittari ei ole maksimaalisen olennainen.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Olisi syytä esittää julkisen talouden henkilömäärän (työvuodet) laskun tavoite, joka saavutetaan prosesseja virtaviivaistamalla digitalisaation avulla. Tätä päämäärää tukee myös voimakas

eläköitymiskehitys julkisella sektorilla. Jos pystytään tehostamaan niin paljon, että määrä vastaa puolia eläköityvästä työvuosimäärästä voidaan todeta julkisen sektorin koon laskeneen olennaisesti ja tehokkuuden nousseen olennaisesti.

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Varttuneemman väestön digitaitojen varmistaminen puuttuu tavoitteista ja asiaan liittyvät konkreettiset mittarit puuttuvat.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Olisi syytä kiinnittää huomiota tehokkuuden parantamiseen, ei rahan kuluttamiseen. TKI % liikevaihdosta mittari ei ole maksimaalisen olennainen.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Olisi syytä esittää julkisen talouden henkilömäärän (työvuodet) laskun tavoite, joka saavutetaan prosesseja virtaviivaistamalla digitalisaation avulla. Tätä päämäärä tukee myös voimakas eläköitymiskehitys julkisella sektorilla. Jos pystytään tehostamaan niin paljon, että määrä vastaa puolia eläköityvästä työvuosimäärästä voidaan todeta julkisen sektorin koon laskeneen olennaisesti ja tehokkuuden nousseen olennaisesti.

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kompassissa esitetään korkean tason visio suunnasta, johon digitaalisen infrastruktuurin luominen ja sen synnyn tukeminen voi viedä. Kompassissa ei esitetä tiukkoja konkreettisia tavoitteita onnistumiselle, jotka olisivat vahva osoitus tahtotilasta.

Collan Mikael
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus - Mikael Collan